

Ultima remarcă se referă la grafice. În genere, rostul lor este desigur să ilustreze, simplificând idei, situații, valori etc., să le facă mai pregnante. Or, în realitate graficul 2.2, p. 58, este mult mai greu de urmărit și înțeles decît propoziția 2.29 (Incertitudinea reziduală este aditivă) pe care vrea să o ilustreze. De asemenea, graficul 6.1 (p. 171) nu ilustrează nimic. Este vorba de o linie impresionantă în sine dar care nu este expresia unor valori, incît pare arbitrară.

Dincolo de aceste observații și de altele de aceeași factură care s-ar putea face, este un fapt indiscutabil că ne aflăm în fața unei lucrări fără precedent în sociologia românească. Fiind o carte densă, în care expunerea urmează indeaproape exigențele modelului deductiv, asimilarea ei obligă la studiu direct, stăruitor. Recenzia de față, înainte de a fi o dare de seamă asupra cărții, este mai ales un indemn în acest sens.

Gheorghe Socol

„Cahiers Internationaux de Sociologie”, volume XCII, Nouvelle Série, trente-neuvième année, Numéro spécial: *Nos Rites Profanes*, janvier—juin 1992, Presses Universitaires de France

„Caiete Internaționale de Sociologie” este o revistă semestrială publicată cu concursul Centrului Național de Cercetări Științifice din Franța (C.N.R.S.) și plasată sub patronajul Școlii de Înalte Studii în Științe Sociale (Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris). Fondatorul acestei prestigioase publicații care apare în cunoscuta editură Presses Universitaires de France (P.U.F.) este Georges Gurvitch, iar directorul actual este Georges Balandier, profesor la Universitatea Sorbona, Director de Studii la Școala de Înalte Studii în Științe Sociale.

Acest număr special, consacrat problemei „riturilor noastre profane” a fost realizat sub direcția lui Claude Riviere de la Universitatea René Descartes, Paris V.

După cum apreciază Claude Riviere în articolul care deschide volumul, problematica ritului, grație în special sociologilor și antropologilor Durkheim, Cazeneuve, Goffman, Turner, Balandier, s-a emancipat de o analiză de tip religios ca și de legăturile sale cu miturile cosmogonice. De acum înainte ritul se studiază în funcție de legătura sa cu ordinea definită, cu formele de comunicare repetitive cu scop integrativ și anxioasă. Referindu-se la riturile profane din sport, călătorii, la riturile profane dintre comeseși și ale apariției, autorul sesizează unele firimituri ale farmecului cotidianului în societățile contemporane.

În articolul *La ritualité dans le cadre de la socialisation primaire* Daniel Vander Gucht de la Institutul de Sociologie al Universității Libere din Bruxelles își propune identificarea condițiilor necesare și a instrumentelor conceptuale și metodologice care pot permite constituirea unei socio-antropologii a primei copilării. Sint discutate postulatele comune și științifice ale definiției sociale a primei copilării și ale sociabilității infantile, funcția structurantă a jocului și rolul său formativ în cadrul socializării primare, pentru identificarea riturilor interpersonale infantile.

Claude Javeau de la Universitatea liberă din Bruxelles în articolul *Microrituels et gestion du temps* demonstrează că microriturile vieții cotidiene, manifestându-se în siml universurilor familiale, constituie un mod privilegiat de gestionare a timpului. Dincolo de funcționalitatea lor, ele dublează cotidianul cu un meta-discurs apologetic, corespunzător necesității de a înfățișa orice interacțiune socială sub unghiul moral: „a răspunde de celălalt” înseamnă a veghea împreună cu el la asigurarea perenității unei ordine indexicale, care privește însăși esența persoanei.

În articolul *La ritualité profane : une perspective psychanalytique* Bernard Duez de la Institutul de Psihologie al Universității Lyon II, pe baza expunerii ritualurilor private și sociale: ritualuri patologice, ritualuri de integrare simbolică a copilului în grupul familial, ritualurilor judiciare, demonstrează cum ritualul constituie o interfață între subiect, aparatul psihic grupal și grupul social. Ritul este un punct de transformare între fantasmă și mit. El constituie punctul de intrare în simbolic, transformind actualizarea în reprezentare.

Jean-Pierre Corbeau de la Universitatea François-Rabelais din Tours în articolul *Rituels alimentaires et mutations sociales* pornind de la constatarea că multiple forme sociale de a mânca constituie un loc privilegiat pentru a studia diferite tipuri de rituri, și-a propus cunoașterea acestora în cadrul aspectelor „ordinare” și „extraordinare” ale situațiilor de consum alimentar. Este vorba despre înțelegerea dinamicii lor și a sensurilor atribuite de către actorul social în cadrul unei noi concepții asupra imitației.

Pascal Roland din Paris, Poitiers, în articolul *Une cosmogonie ritualisée dans la danse contemporaine* realizează o replasare a dansului contemporan între procedurile rituale ale societăților contemporane, știut fiind că dans și ritualitate sînt întotdeauna strîns legate în analiza etnologică a societăților tradiționale. Dansul contemporan, reprezentînd simbolic modul de cunoaștere științifică și raporturile de putere democratice, propune o fuziune emoțională în valorile fondatoare ale societăților occidentale.

În articolul *La ritualité dans les arts martiaux* Patrick Baudry de la Universitatea Franche-Comté, prezintă cum în artele marțiale ritualitatea se confundă cu practica tehnicilor de luptă. Forma socializantă, legată de eficacitatea marțială, ritualitatea este purtătoare a unui raport cu Legea și autorizează o dinamică a tensiunilor. Legătura socială se experimentează în același timp ca relație în mișcare și situație fundamentală.

În capitolul *En matiere de conclusion* este publicat articolul lui Albert Piette de la Universitatea Paul-Valéry din Montpellier *Les rituels : du principe d'ordre à la logique paradoxale. Points de repère théoriques* în care se propune o nouă interpretare a ritualului, centrat pe logica paradoxului și care deci nu mai este asociat unui principiu de ordine conform definițiilor clasice. El evidențiază noțiunile de contradicție, ambivalența, interval și joc care invită la o progresie și depășire către logica paradoxală, veritabilul garant teoretic al sugerării unei interpretări a ritualității contemporane.

În capitolul *Etudes critiques* sint publicate două articole, al lui Etienne Leclercq de la Universitatea Louvain-la-Neuve *Du rituel à la théâtralité*. Une lecture de Victor W. Turner (viziunea dramaturgică a realităților sociale în condițiile în care în ultimele decenii am asistat la introducerea de către unii autori a noțiunii de teatralitate în analizele lor), și articolul lui Philippe Laburthe-Tolra de la Universitatea René-Descartes, Paris V *Des cultes modernes? A propos de « Nouvelles idoles, Nouveaux cultes. Dérives de la sacralité »* — carte publicată sub direcția lui Claude Riviere și Albert Piette în editura L'Harmattan în 1990.

Ana Rodița Brezeanu Stăiculescu

„Futuribles”, Analyse-Prévision-Prospective, nr. 169, octobre 1992

„Futuribles” este o revistă lunară condusă de un comitet de orientare format din 25 membri, între care și cunoscutul Alvin Toffler. Directorul actual al publicației este Hugues de Jouvenel.

Articolul „*Etats-Unis : l'underclass au coeur de la crise urbaine*” aparține lui Fabrice Hatem, însărcinat al Comisariatului General al Planului din Franța și a fost elaborat urmare unui voiaj de studii pe probleme urbane în America, finanțat de German Marshall Fund of the United States. Mișcările survenite la Los Angeles în aprilie 1992, au fost revelatoare pentru răul profund de care suferă orașele americane, expuse de multă vreme șomajului, sărăciei, criminalității și crizei financiare pe care recesiunea recentă nu a făcut decât să o agraveze. Documentat asupra modului de urbanizare din Statele Unite, caracterizat în special prin declinul centrelor de orașe și începutul unei peri-urbanizări necontrolate marcată de o puternică segregare spațială, autorul prezintă problemele cu care sînt confruntate orașele americane și subliniază consecințele dezangajării Administrației federale și complexitatea unui sistem instituțional local a cărui fragmentare devine un obstacol în fața oricărui efort de planificare urbană, care ar putea asigura solidaritatea indispensabilă între zonele bogate și cele sărace, care cunosc deosebiri din ce în ce mai mari. După ce a prezentat imposibilitatea ulterioară a organizării unor acțiuni colective care să permită între altele asigurarea solidarității indispensabile oricărei vieți comunitare, autorul examinează problema particulară a claselor defavorizate pentru a demonstra cât este de dificilă emițerea unui diagnostic asupra progresului claselor defavorizate, după diversele criterii obișnuite (nivelul veniturilor, vîrsta, etnia). În ciuda acestei dificultăți, F. Hatem subliniază dezvoltarea îngrijorătoare a ghetourilor pentru a se întreba asupra riscului de explozie urbană sau invers, asupra probabilității unei „renașteri urbane”. Excluzînd în final aceste două scenarii extreme, el estimează că viitorul va depinde de atenuarea tensiunilor sociale, puternic legate de creșterea economică și situația pe piața muncii, înlăturarea unor politici urbane coerente și permanența eforturilor în domeniul educației.

În articolul *Francis Fukuyama ou le dernier philosophe de l'histoire. Réflexions sur l'ouvrage de F. Fukuyama „La fin de l'histoire et le dernier homme”*, autorul Bernard Cazes, membru în Comitetul de orientare al revistei „Futuribles”, realizează o analiză critică a lucrării lui F. Fukuyama publicată și în franceză, în extrase în revista „Commentaire”, în numerele de la 47 la 50 și integral în toamna anului 1992 în editura Flammarion. În vara anului 1989, revista americană „The National Interest”, de inspirație conservatoare, a publicat un articol intitulat *The end of history*, în care Francis Fukuyama, un american cu ascendență japoneză care lucra atunci la Departamentul de Stat folosea exegeza lui Hegel realizată de Alexandre Kojève pentru a enunța teza potrivit căreia Istoria cu majusculă, deci în sensul trecerii speciei umane luate global către un anumit stadiu final, era în curs să se sfîrșească odată cu dubla înfrîngere, economică și ideologică a imperiului sovietic în favoarea democrației liberale și a economiei de piață. Această lucrare a suscitat repede numeroase controverse și comentarii. Bernard Cazes își propune să